

Kenen nimeä kannat?

Sofia Kotilainen: Suvun nimissä. Nimenannon käytännöt Sisä-Suomessa 1700-luvun alusta 1950-luvulle. 361 s. + liitteet.

■ Sofia Kotilaisen väitöskirja käsittelee nimeämiskäytäntöjen historiallisuutta ja tuo siten uuden näkökulman sekä suomalaiseseen nimistöntutkimukseen että historian­­tutkimukseen. Suomalaisen etunimien merkityshistoriasta tiedetään aika paljon, mutta tässä tutkimuksessa etunimet asetetaan historialliseen kontekstiinsa suvun nimenantotapoina.

Kotilainen tutkii sisäsuomalaisella maaseudulla vallinneita nimenannon käytäntöjä pitkällä aikavälillä, joka ulottuu 1700-luvun alkupuolelta 1900-luvun puoliväliin. Hän tulkitsee henkilönnimistön yhteisöllisiä merkityksenantoja sisältäväksi kulttuuristen symbolien verkostoksi. Jotta nimenannon käytäntöjä voidaan ymmärtää, pitää Kotilaisen mukaan tutkia paikallisyhteisöä nimenantoon ja nimien käyttöön liittyvänä kontekstina.

Kiinnostus kulttuurisiin symboleihin ja niiden verkostoihin suuntaa tutkimusta mentaliteettihistoriaan samalla kun tutkimuksen rajaus kahden sisäsuomalaisen suvun nimenannon käytäntöihin tekee työstä otteeltaan mikrohistoriallisen. Tutkimuksen keskeisenä menetelmänä on kahden toisiinsa limittyvän suvun kollektiivi­biografinen tarkastelu.

Tässä tutkimuksessa Carlo Ginzburgin johtolankametsodi on antanut virikkeitä omintakeiselle tutkimusotteelle. Kotilaisen keskeisin aineisto käsittää tiedot yli 5 600 kivijärveläisestä Kotilaisten tai Hakkaraisen sukujen jäsenestä. Lisäksi aineistoon kuuluu muita henkilöitä siten että sen kokonaislaajuus on noin 9 000 henkilöä. Kollektiivi­biografista aineistoa täydentävinä lähteinä on käytetty Suomen asutuksen yleisluetteloa, tuomiokirjoja, perukirjoja, muistitietoa, haastatteluja, hautamuistomerkkejä ja HisKi -tietokantaa. Monitieteinen lähestymistapa auttaa ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä historian­­tutkimuksen, etnologian, kielitieteen ja sosiologian kehittämien välineiden avulla.

Kotilainen tutkii menneisyyden henkilönnimikäytäntöihin sitoutuneita ajattelutapoja. Tutkimustehtävä on neliosainen. Ensinnäkin Kotilainen selvittää, millaisia henkilönnimien valintaan, nimien antamiseen ja nimien käyttöön liittyviä tapoja ja käytäntöjä tutkimuksen kohteena olevilla sukuyhteisöillä ja niiden jäsenillä oli. Toiseksi hän kysyy, miksi suvun jäsenille annettiin sellaisia nimiä kuin annettiin, eli mitä ne paljastavat sukuyh-

teisöjen mentaliteeteista. Kolmanneksi hän miettii, missä määrin nimenkantajan tai nimeäjän sukupuoli vaikutti nimeämiskäytäntöjen muodostumiseen ja eriytymiseen. Neljänneksi tutkimustehtäväksi määrittyy kysymys, kuinka nimenannon käytännöt sekä toisaalta niihin liitetyt ajattelutavat muutuivat pitkällä aikavälillä siirryttäessä varhaismodernista moderniin yhteiskuntaan.

Tutkimuksen toisessa luvussa tekijä käsittelee nimeä kulttuurisena merkityksenä ja symbolina, Kotilaisten ja Hakkaraisen sukuyhteisöjä tutkimusajankana ja nimenantoa tapahtumana. Siitä käy kiinnostavasti ilmi, millä tavalla suku on sosiaalinen konstruktio. Se konstruoi sekä sukututkijoiden että historianutkijoiden rajauksista, mutta sitä konstruivat myös aikalaiset määrittäessään toisia sukulaisia enemmän sukulaisiksi kuin joitakin toisia sukulaisia. Kotilainen itse rajaa tutkimuksessaan sukua muun muassa paikallisuuden avulla.

Seuraavassa luvussa Kotilainen käsittelee nimien periytymistä, nimenannon sukupuolittuneita käytäntöjä ja nimenantoa poikkeuksellisissa tilanteissa. Tarkasteltavia poikkeustapauksia ovat kuolleen sisaruskuksen mukaan nimeäminen, kaksosten syntymä, hätäkaste ja aviottoman lapsen syntymä. Luku antaa kosolti uutta tietoa paitsi nimenannon käytännöistä myös maaseutuyhteisön ajattelutavoista ja uskomuksista. 1700-luku oli perinteisen nimenannon aikaa, jolloin esimerkiksi isovanhempien kaimanimet olivat tavallinen käytäntö. 1800-lukuun ajoittui

kaksi eri murrosvaihetta, jolloin nimenannon käytännöt muutuivat, nimistö monipuolistui ja lapset alkoivat saada enemmän kuin yhden etunimen. Tyttöjen nimet ja nimenannon käytännöt uudistuivat aiemmin kuin poikien. Esikoululasten nimeäminen oli pitempään perinteisempää kuin nuorempien lasten nimeäminen. Luku hätäkasteesta kertoo, että hätätilanteessa turvauttiin perintönimiin. Aviottoman lapsen nimeämisestä käytiin kiinnostavia kamppailuja. Osa äideistä julkisti lapsensa isän lapsen nimessä, osa nimesi lapsen oman sukunsa nimellä, mutta nimiä haettiin myös yhteisön ulkopuolelta.

Neljäs luku keskittyy yksilöllistymisen ja yhteisöllisyyden jännitteisiin. Aluksi tarkastellaan kumminkaimoja. Samalla tutkimusta alkaa jäsentää uusi teoreettinen käsite – sosiaalinen pääoma, kun kumiutta tarkastellaan luottamusverkostona. Kotilainen osoittaa, että muualta tulleet säätyläiskummit toivat paikalliseen nimistöön myös uutta aineistoa. Paikalliset suvutkin pystyivät aloittamaan nimimuoteja. Yksilölliset nimet ja nimimuodit nousivat vähitellen suvun perintönimien rinnalle ja ohi, mitä pitemmälle 1900-luvulle tultiin.

Kirjan viides luku, joka käsittelee erilaisia kutsumanimiä, köllinimiä ja nimittelyä, tuo merkittävän ulottuvuuden nimenannon käytäntöjä koskevaan tutkimukseen. Yhteisössä nimenanto ei jäänyt vanhempien yksinoikeudeksi eikä päättynyt kastetilaisuuteen. Köllinimiä saattoi saada sekä hyvässä että pahassa elämän

muissakin vaiheissa. Tässä luvussa värikäs Kotilan Hessu valtaa ehkä turhankin paljon alaa hiljaisemmilta sukulaisilta, mutta häntä koskevien tarinoiden kautta nimittelyn ja köllinimien käytännöt tulevat havainnollisesti esiin.

Kotilaisen tutkimus nimenannon käytännöistä sisäsuomalaisella maaseudulla 1700-luvun alusta 1900-luvun puoliväliin on oivallista työtä. Kotilainen on kerännyt laajan aineiston kahden suvun etunimistä ja verrannut sitä muuhun paikalliseen aineistoon. Tutkimusaineiston käyttö on taitavaa ja ainakin suomalaisessa historianutkimuksessa ainutlaatuista. Suunnaton nimimassa, jonka tutkija kohtaa tutustuessaan kirkonkirja-aineistoihin, on pystytty kääntämään lähdeaineistoksi, joka vastaa tutkijan esittämiin kysymyksiin. Kvantitatiivisen erittelyn ohella aineistoa on luettu kvalitatiivisesti. Tässä Kotilainen osoittaa taitavuuttaan tutkijana, jolla on kosolti tieteellistä mielikuvitusta. Hän saa näennäisen puhumattoman aineiston kertomaan kiinnostavia ja merkityksellisiä asioita maaseudun sukuyhteisöjen mentaliteeteista ja niiden murroksista.

Tieteellisen mielikuvituksen lisäksi Kotilainen omaa kiitetävän lukeneisuuden. Tutkimuksen viiteapparaatti paljastaa tekijän harrastuneisuuden asioiden tarkastelemiseen vielä kolmannelta ja neljänneltäkin näkökulmasta. Tutkimuskysymysten esiin nostamia teemoja käsitellään monipuolisesti, välillä laveastikin taustoittaen. Silti tutkimuksessa ei eksytä harhapoluille, vaan

taustoituksesta palataan aina varsinaisiin tutkimusteemoihin. Johdantoluvussa julki tuotu monitieteinen tutkimusote näkyy kautta työn. Kokonaisuutena ottaen Kotilaisen työ on vankka ja kunnianhimoinen tutkimus. Hän vastaa oivaltavasti laajoihin tutkimuskysymyksiinsä, jotka on esitetty poikkeuksellisen hankalalle lähteaineistolle. Tuloksena on mentaliteettien ja kulttuurihistorian näkökulmasta antoisa tutkimus.

Pirjo Markkola